

VASILE GOLDIȘ — CORESPONDENȚA
(1888 — 1934)
SCRISORI TRIMISE
VOL. I

(Recenzie)

Cartea a apărut în anul 1992 prin Editura Dacia din Cluj Napoca, într-o ediție îngrijită de profesor doctor Gheorghe Șora. Frumos legată într-o copertă cartonată, de culoare mov, avînd sub titlu negativul unei imagini de epocă a Aradului, totul încadrat în chenar alb, cartea cuprinde 311 pagini tipărite cu text la care se adaugă în partea finală, 16 pagini cu fotografii de epocă și extrase după scrisori, documente, presă. Fiecare pagină cuprinde un subsol bogat, cu trimiteri precise și anunțate la sursele informative studiate și comentate de autorul ediției.

Onorată cu un „Cuvînt înainte” semnat de reputatul om de știință academician profesor Ștefan Pascu, lucrarea cuprinde un „Studiu introductiv” semnat de autorul ediției, profesorul doctor și cercetător Gheorghe Șova, care, avizîndu-ne asupra conținutului cărții, se dezvăluie ca un neobosit și pasionat cercetător al istoriei poporului român și cu deosebire asupra activității și personalității lui Vasile Goldiș, unul dintre principalii făuritori ai Marii Uniri de la 1 decembrie 1918.

Rod al unei îndelungate munci migăloase de cercetare și documentare prin 11 biblioteci și 8 arhive din toată țara, desfășurată de Gheorghe Șova cu pasiune, cartea cuprinde un mare număr de scrisori inedite semnate de marele patriot român Vasile Goldiș.

Această corespondență adunată, grupată și comentată cu migală și dăruire de cercetător, ilustrează vasta și multipla activitate desfășurată de Vasile Goldiș în slujba țării, a poporului, a românilor din Ardeal, contribuția sa determinantă la rezolvarea marilor probleme de ordin politic, național și cultural, preocuparea sa insistentă, marcată de un puternic patriotism, pentru desăvîrșirea unității naționale, politice și statale a tuturor românilor, pentru înfăptuirea României Mari.

„Nota asupra ediției” semnată de același autor, informează asupra prețiozității scrisorilor redactate și semnate de Vasile Goldiș, în perioada anilor 1888—1934, prin conținutul lor, acestea reușind să contribuie la realizarea unei imagini clare asupra cadrului politic, național și cultural-istoric românesc de la sfîrșitul sec. XIX și prima jumătate a sec. XX. Corespondența a fost aranjată în volum, după cum mărturisește autorul Ghe. Șova, pe probleme de activitate, după autori în ordinea alfabetică respectîndu-se în ansamblu cronologia.

Fără a interveni în originalitatea scrierii și exprimării autorului scrisorilor, respectînd ardelenismele acestuia, Ghe. Șova a corectat doar semnele ortografice și de punctuație.

Correspondența bogată a lui Vasile Goldiș în perioada anilor 1888—1934, conduce la concluzia, pe de o parte, a unei intense activități zilnice de redactare a unui mare număr de scrisori, în medie cîte 20—25 pe zi, unele cuprinzînd cîte 8—10 pagini.

Pe de altă parte, această corespondență ilustrează vastitatea și varietatea relațiilor de activitate ale lui Vasile Goldiș cu un mare număr de oameni din toate categoriile sociale și de cele mai diverse vîrste și profesii (profesori, oameni de știință, publiciști, artiști, oameni ai bisericii, oameni politici, poeți, scriitori, medici, avocați, țărani, economiști), precum și multitudinea de probleme care l-au preocupat pe Vasile Goldiș, probleme social-politice, culturale, economice, artistice (teatru), administrative la rezolvarea cărora a contribuit direct și hotărîtor.

Realizînd prin conținutul său imaginea societății timpului, corespondența lui Vasile Goldiș conturează clar, în același timp, profilul moral-politic și social al marelui patriot român ardelen, evidențiind originea și formația sa spirituală, temperamentul său activ, vocația sa civică, caracterul său militant de om al epocii, trăsături care l-au determinat să renunțe la cariera sa de profesor și să-și asume misiunea grea a luptei politice pentru binele poporului român.

Citind cu atenție scrisorile cuprinse în acest volum, constatăm că un obiectiv al preocupărilor permanente ale lui Vasile Goldiș, îl constituia realizarea unirii tuturor românilor într-o Românie Mare.

Convins că „De-am putea face vreun bine neamului nostru, răsplata ne va fi bucuria conștiinței noastre“, excluzînd superficialitatea și punînd la baza întregii sale activități politice cunoașterea istoriei, experiența de viață, Vasile Goldiș, a dovedit permanent certe calități de conducător și organizator în desfășurarea luptei politice a românilor ardeleni, ceea ce i-a permis să-și poartă sfătui colaboratorii precum Ioan Halic, din Lipova, avocatul Ioan Senchea din Făgăraș, istoricul Ioan Lupăș, poetul Octavian Goga, memorandistul Mihai Veliciu, Ioan Mihu și alții în legătură cu „Organizarea și sistematizarea lupte politice.“

Cunoscînd divergențele dintre români și maghiari în problema înfăptuirii Unirii cu tara mamă, Vasile Goldiș îndemna la o strînsă colaborare între cele două etnii, exprimîndu-și în scrisorile sale dorința „ca românii și ungurii să trăiască în bună înțelegere“, combătînd cu hotărîre politica de asuprire și maghiarizare a națiunii române, politică promovată de conducerea soviniștă a Ungariei, potrivnică ideii de autonomie a românilor din Ardeal.

Demonstrînd în scrisoarea adresată lui Ioan Mihu la 9 nov. 1910 că în Ardeal „există un popor românesc compus din cel puțin 3 milioane de suflete“, Vasile Goldiș sublinia necesitatea recunoașterii drepturilor naționale proprii ale acestui popor“ în raport cu însemnătatea lui nu-

merică, economică și culturală.“ De altfel nu o dată, Vasile Goldiș își declara public, în corespondența și activitățile sale, crezul său că „Legea română trebuie să fie o lege a dreptății“, că „Toate naționalitățile acestei țări trebuie să se simtă acasă în România, deoarece poporul român respinge orice nedreptate“ față de naționalitățile conlocuitoare. Dorința marelui patriot român ardelean se identifica cu cea a poporului român, ca istoria să înscrie faptul că acesta „a fost o națiune care nu a vrut să asuprească un alt popor și această națiune este națiunea română“.

O altă preocupare a lui Vasile Goldiș, desfășurată permanent și în paralel cu lupta politică, a constatat în promovarea, creșterea și îmbogățirea culturii române, cum bine specifică autorul acestei ediții și după cum reiese din corespondența adunată în această carte. În concepția lui Vasile Goldiș, realizarea idealului de libertate și unitate a poporului român era strins legată și chiar condiționată de însăși creșterea orizontului său de cunoaștere, de progresul său spiritual, de creșterea nivelului său cultural.

De altfel încă din vremea când era profesor la Brașov, Vasile Goldiș era ferm convins asupra rolului covârșitor al culturii ca mijloc de formare și educare a gândurilor și sentimentelor, de cultivare a voinței de acțiune în vederea realizării idealurilor de libertate și dreptate, după după cum mărturisea personal în scrisorile sale către Iosif Vulcan.

Schimbul de scrisori cu mari personalități ale timpului precum Nicolae Iorga, Duiliu Zamfirescu, Eugen Lovinescu, Petre Locusteanu, prilejuiește lui Vasile Goldiș sincere mărturisiri privind respectul și prețuirea sa pentru munca culturală la sate convins că „satul constituia temelia etnicității noastre și această temelie trebuie ridicată la lumina culturii și civilizației“.

Un alt obiectiv deosebit de important al activității sale, ce transpare din bogata sa corespondență și care se leagă strins cu celelalte obiective amintite, a fost publicarea, popularizarea și comentarea operelor scriitorilor români în ziarul „Românul“ din Arad al cărui director era.

Stabilind legăturile directe cu aproape toți scriitorii români de seamă ai timpului, Vasile Goldiș reușește să asigure în același timp popularizarea ziarului arădean „Românul“, creșterea prestigiului Partidului Național Român care era organizatorul și conducătorul luptei românilor din Ardeal și Ungaria pentru unitate politică și statală și realizarea marii sale dorințe de a mobiliza spiritualitatea românească a timpului, în lupta pentru idealul dreptății și unității naționale a tuturor românilor.

Voluminoasa corespondență a lui Vasile Goldiș cu mari scriitori ai epocii ca George Coșbuc, Liviu Rebreanu, I.L. Caragiale, N. Iorga, M. Sadoveanu, Octavian Goga, Cezar Petrescu, I. Al. Brătescu-Voinești, Șt. O. Iosif, Dimitrie Anghel, Ilarie Chendi, Eugen Lovinescu, C. Dobrogeanu Gherea, Gheorghe Bogdan-Duică, A.D. Xenopol, Al. Vlahuță, Aron Cotruș, Lucian Blaga, Ion Agârbiceanu, a căror operă este închinată vieții neamului românesc, demonstrează în același timp unitatea spirituală a

poporului român, dar și imensa capacitate a patriotului ardelean de a-și apropia oamenii punând în valoare calitățile acestora, Vasile Goldiș contribuind din plin prin scrisorile sale, la cultivarea conștiinței naționale a românilor, la promovarea idealului unității naționale.

Fire deschisă, Vasile Goldiș își exprima cu generozitate venerația sa, prețuirea față de gândirea, concepția și operele marilor oameni ai epocii, ce îmbogățeau zestrea culturală românească.

Impresionantă și elocventă este ca exemplu în acest sens, scrisoarea către I.L. Caragiale de la care Vasile Goldiș, cu nerăbdare după cum singur mărturisea „Cu toată mulțumirea mea față de un geniu atît de mare ca I.L. Caragiale, așteptam totuși o vorbă de ocară măcar, căci de la dumneata iubite dragă nene Iancule și ocara e miere dulce pentru mine“.

Ultimele pagini ale volumului, așa cum menționeam la începutul recenziei, cuprind 33 fotografii și fotocopii după scrisori, documente și presă ce-l prezintă pe marele luptător ardelean de la 1918, în diferite momente ale vastei și multiplei sale activități pentru unitate și propășire culturală.

În aceste imagini Vasile Goldiș este ușor de recunoscut printre membrii Consiliului Dirigent care au participat la predarea actului unirii regelui Ferdinand sau ca ministru de instrucțiune și culte din Consiliul Dirigent, împreună cu membrii ministerului. Alte fotografii îl prezintă alături de colaboratori ai săi ca Ioan Suciu, principalul organizator al Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia sau împreună cu Ioan Leric, țaran din Dumbrăvița, județul Arad, țaran ce fusese maltratată de autoritățile regimului austro-ungar în 1904. Cîteva imagini îl prezintă pe Vasile Goldiș ca președinte al Asociației culturale „Astra“ din Arad între anii 1923—1932, perioadă cînd face o vizită de lucru la Chișinău (în 1925). Alte fotografii prezintă o parte din colaboratorii apropiați ai lui Vasile Goldiș ca Vasile Braniște, Teodor Bucurescu, Onisifor Ghibu, doctor Aurel Halic, Ioan Mișu, Aurel Lazăr, Avocatul Ioan Senchea, memorandistul Mihai Veliciu. Fotocopiile sînt făcute după documente personale ale patriotului român ardelean, scrisori, cuvîntarea solemnă rostită de Vasile Goldiș la 1 decembrie 1919 la Alba Iulia și presa timpului (ziarul „Românul“).

Ca o concluzie finală se poate afirma fără nici o rețineră că volumul recenzat, prin publicarea corespondenței lui Vasile Goldiș din perioada anilor 1888—1934, prin grija profesorului Gheorghe Șova, constituie o contribuție valoroasă la completarea și cunoașterea personalității marele luptător, om politic și cărturar român ardelean, un important izvor de informație asupra epocii respective, o prețioasă contribuție la îmbogățirea tezaurului bibliografic al istoriografiei române.

LUCIA ANTOHI